

РЯЗАНОВ МИХАЙЛО ЮРІЙОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри загальної теорії права та держави,
кандидат юридичних наук*

ЮРИДИЧНА НАУКА І ТРАНСЛЯЦІЯ ПРАВОВОЇ СПАДЩИНИ

Класично, існують різні роздуми щодо суті та сутності правової культури, які в цілому зводяться до ототожнення з формуванням, накопиченням і засвоєнням матеріальних і духовних цінностей, що забезпечують прогресивний розвиток правової сфери. Це є можливим завдяки функціональному аспекту правової культури, який спрямований на відновлення, творення, виховання, навчання, формування, розбудову здатностей, вчить правилам, нормам, зразкам [1, с. 50–52].

Правова культура втілює все прогресивне, цінне, соціально виправдане в політико-правовій сфері, сприяє вдосконаленню організації і діяльності держави, підвищенню якості та ефективності чинного права, зміцнення дисципліни, правопорядку і законності, посилення захисту прав, свобод і юридично охоронюваних інтересів кожної особистості. Це є вираженням якісного стану правового життя суспільства [1, с. 38–40].

В цьому процесі особлива роль відводиться тим соціальним стратам, чия правова культура та професійна діяльність безпосередньо впливають на процеси формування позитивного права, правозастосовчої діяльності, охорони правопорядку. Тут йдеться про професійну правову культуру. Саме завдяки професійній діяльності юристів (науковців та практиків) відбувається перетворення правової реальності в правову дійсність. Тобто, авторитет права і держави, рівень правової свідомості, правової культури населення багато в чому визначаються професіоналізмом юридичних кадрів. Це особливі соціальні суб'єкти, діяльність яких має безпосередньою метою створення та розвиток правових інститутів, підтримку та викарбовування правових традицій, забезпечення функціонування юридичних норм, та інших об'єктів правової спадщини, в яких закладено уявлення про справедливість, а також наукове пізнання правової системи суспільства. Цим особам властивий більш високий ступінь знання і розуміння правових явищ, відповідно саме на них покладається збереження та культивування правової спадщини.

Формуючись насамперед в університетах, юридична професія породила науку про закони, тобто юристи склали то співтовариство, в якому наука права була вираженням причини існування спільноти. Посередництвом юридичної науки професійна юридична спільнота допомогла вирішити протиріччя в соціальному і історичному становищі різних народів. У першому наближенні саме діяльність знавців

права дала поштовх для інституціоналізації процесу вирішення конфліктів в авторитетних юридичних текстах [2, с. 161].

Для України зараз важливим питанням постає збереження існуючої та формування нової юридичної еліти та визнання за нею пріоритету у збереженні правової спадщини та використанні її у визначенні подальших напрямів правового розвитку. Завдяки юридичній еліті відбувається виокремлення, номінування, підтримка та подальша трансляція правових інститутів, правових традицій, правового досвіду, що є важливими компонентами правової спадщини, та їх пристосування для сучасних умов та майбутніх поколінь. Безумовно, становлення, розвиток, трансформація правових інститутів підпорядковується власній логіці, але важливим є усвідомлення того факту, що сам процес інституціоналізації права передую процесу його концептуалізації. Наприклад, відображення явища в понятті уявлення про належний правопорядок передую процесу його перетворення в правовий факт. Оскільки правопорядок – уявний порядок соціальних взаємодій, а його закріплення як юридичної категорії та його нормативізація це результат цілеспрямованої професійної діяльності юристів професіоналів. Відповідно, для вирішення цієї проблеми, для юристів, особливе значення має правове мислення, що відповідає вимогам часу, формування якого є визначальним завданням юридичної підготовки професіоналів [3, с. 5].

Формування особливого правового мислення відбувається в межах професійної правової культури юриста в процесі юридичної освіти і правового виховання особистості. Цей процес подвійний: накопичення правових знань; перетворення цієї накопиченої інформації в особисті переконання. У процесі юридичної освіти формується образ понятійного юридичного мислення, його стиль і деонтологічні установки, інтуїція справедливості і законності прийнятих рішень.

Юридична освіта і наука, як слушно відмічає В. Кахнич, мають глибокі коріння та власну традицію розвитку. Університетська юридична наука та освіта України відіграла особливу роль у становленні професійної спільноти юристів й утвердженні їхньої інтелектуальної самостійності. Тому її фундаментальні напрацювання нерозривно пов'язані з європейською правовою традицією, із формуванням уявлення про право як систему, що органічно розвивається за внутрішніми механізмами. Сучасна юридична спільнота не зможе утвердити свою інтелектуальну самостійність, ідентифікувати себе в культурі без дослідження власної внутрішньої історії, яка у професійній свідомості не має бути заглиблена в політичні, економічні та інші процеси «зовнішньої історії» [4, с. 1].

Специфічність рис періоду зародження освіти на території українських земель полягала у: спадкоємному зв'язку з слов'янською культурною традицією; зіткненні західних і східних культурно-ідеологічних і філософських тенденцій; розвитку культури українського народу в складі різнонаціонального та різнорелігійного державного утворення, в умовах незавершеного процесу національно-духовної диференціації.

Вихідна парадигма сучасної юридичної науки заснована на методологічних принципах комплексного підходу у вивченні державно-правових явищ. Звідси і нові формати існування юридичної науки як інтегральної юриспруденції або систем конкуруючих знань про право і державу.

Щодо становлення та розвитку українського права, слід констатувати, що загальні принципи і визначення правової науки склалися на базі запозичених ідей слов'янської філософії, візантійського права, права запорізької січі і безперервної практики коментування та використання звичаєвого права яке підтримувалось та культивувалось українським народом, навіть в умовах входження українських земель в ареал владарювання різних держав-імперій.

Очевидно, що в демократичному суспільстві та правовій державі юридична наука має ґрунтуватися на цінностях і принципах верховенства права, пріоритеті невідчужуваних прав і свобод людини, законності й правопорядку як умов соціального буття, взаємної відповідальності держави та особи тощо. Під впливом усіх чинників у вітчизняній юриспруденції відбувається переоцінка ролі й соціального призначення права та держави, інтенсивне розроблення новітніх ідей праворозуміння, сучасних проблем методології й теорії пізнання правової дійсності. Це відбувається паралельно з формуванням нового гуманітарного суспільного світогляду та сучасної правосвідомості, де елементи вітчизняного права мають становити органічну частину демократичної правової культури, яка має змінити правову культуру, успадковану від попереднього політичного режиму й правового порядку, що захищали інтереси держави [5, с. 13].

Юридична наука стає більш демократичною, відкритою для сприйняття правової спадщини та новітніх ідей незалежно від того, де вони з'явилися. Відтворення та засвоєння правових практик минулого і є збереженням правової спадщини, яка є захисним полем збереження та культивування національної правової культури. Вивчення еволюції систем юридичного знання в їх змістовних і формальних побудовах і визначеннях утворює самостійний предмет юридичної науки.

Дослідження правової спадщини – це не тільки історія правових інститутів і навчань про право. Це також історія самої юридичної науки, даної в історії систем юридичних знань, правових шкіл і юридичних картин світу, що змінили концептуальні підстави правосвідомості певної епохи.

Правова спадщина становить одночасно і новий синтетичний напрямок, і новий комплексний підхід до вивчення правової реальності в різноманітних аспектах її концептуального, образного та інституційного існування і самовизначення.

Правова спадщина може бути адекватно зрозумілою і описаною тільки всередині і через систему соціокультурних координат, які передбачають безліч траєкторій розвитку як в складі правових інститутів, так і в історичних логіках їх юридичної осмислення, що є цільовим

завдання для усіх юристів професіоналів в умовах трансформації сучасного українського права.

Список використаних джерел:

1. Скуріхін С. М. Морфологія і динаміка правової культури : навч. посіб. Одеса : Фенікс, 2020. С. 130.
2. David A. Funk Book review Berman's european legal history. URL: <https://scholar.valpo.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1465&context=vulr>
3. Актуальні грані загальнотеоретичної юриспруденції : монографія [Ю. М. Оборотов, В. В. Завальнюк, В. В. Дудченко та ін.] ; за ред. Ю. М. Оборотова. Одеса : Фенікс, 2012. 492 с.
4. Кахнич В. С. Становлення і розвиток правової освіти та науки на юридичному факультеті Львівського університету (XVII–XX ст.): історико-правове дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.01. Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2012. 23 с.
5. Селіванов В. До проблеми розроблення концепції розвитку вітчизняної юридичної науки. *Право України*. 2001. № 7. С. 12–14.

Ключові слова: юридична наука, трансляція права, суб'єкти правової спадщини, юристи професіонали, правова культура юриста, інституціоналізація права.

Key words: legal science, translation of law, subjects of legal heritage, professional lawyers, legal culture of a lawyer, institutionalization of law.

ДЖУРАСВА ОЛЕНА ОЛЕКСІЇВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри загальної теорії права та держави,
кандидат юридичних наук, доцент*

СУЧАСНА УКРАЇНА В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО КУРСУ РОЗВИТКУ

На сьогоднішній день Україна, яка є незалежною, демократичною, суверенною державою [1] вже понад тридцять років, опинилась в умовах військового стану, що було спричинено військовою агресією з боку сусідньої держави – Російської Федерації. Багато напрямків суспільного та державного розвитку опинились заблокованими на деякий час, однак, українська держава досить чітко показала всьому світу свій ключовий напрямок розвитку, а саме, шлях вступу до Європейського Союзу, який був ще початий декілька років тому.

Добре відомо, що Україна за своїм потенціалом досить відчутно та вигідно відрізнялася від багатьох інших країн пострадянського простору, сусідніх східноєвропейських держав.

Але Україна у певному сенсі ще відстає у своєму розвитку, наприклад, від держав Балтії, адже ці країни більш успішно розвиваються,